

Andrzej F. Dziuba

"Etyka w medycynie : ujęcie interdyscyplinarne", red. Miguel Angel Monge, Pamplona 2012 : [recenzja]

Collectanea Theologica 83/1, 224-228

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Można pytać, czy istnieje psychiatria aksjologiczna. Czy jednak wyczerpuje ona w pełni całość diagnostyki psychiatrycznej. Ważne jest jednak wskazywanie na osobę i upatrywanie w niej centrum ostatecznego rozeznawania i realizacji ziemskiego pielgrzymowania.

Książka ks. Krzysztofa Maja stanowi kolejny ważny przyczynek w rozważaniu nad życiem, działalnością i spuścizną pisarską prof. Antoniego Kępińskiego. Dobrze, że autor stara się uwolnić od wszelkich przedzałożeń i jednocześnie być szeroko otwartym na bogactwo prawdy człowieka, ono zaś zawsze będzie nie-dościgłe. Z pewnością ten wybitny psychiatra będzie jeszcze wielokrotnie przedmiotem badań naukowych, a i sam pozostaje niezwykle inspirującą postacią.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz

Miguel Angel MONGE (red.), *Etyka w medycynie. Ujęcie interdyscyplinarne*, MediPage, Pamplona 2012, ss. 549.

Problematyka pozostanie już chyba na zawsze wiodącym temat zainteresowań ludzkich. Mogą one mieć charakter czysto naukowy, ale jednocześnie wykazywać czysto życiowy realizm. Człowiek, w całym swym bogactwie, nie jest przecież martwym przedmiotem. Realizm jego życia przywołuje całe bogactwo ocen, które podpadają pod szerokie spektrum różnych dyscyplin. Nie dziwi zatem, że środowisko Uniwersytetu Nawarry podjęło próbę opracowania medycyny pastoralnej, taki jest zresztą tytuł oryginału omawianej książki: *Medicina pastoral*. Zatem już tutaj nasuwa się pytanie, dlaczego w polskim przekładzie zmieniono tytuł. Może jednak polski jest bardziej atrakcyjny, i jakby interdyscyplinarny.

Książkę otwiera wykaz autorów wraz z podaniem ich stopni naukowych, specjalności oraz miejsca pracy (s. 5-6). Po spisie treści (s. 7-20) zamieszczono słowo wstępne abp Henryka H o s e r a SAC, także doktora medycyny (s. 21). Następnie całość treściowa opracowania podzielona została na czternaście rozdziałów. Te z kolei na dalsze mniejsze zbiory treściowe, i to czasem kilkustopniowo.

Pierwszy rozdział nosi tytuł: *Antropologiczne podstawy medycyny: Antropologia chrześcijańska*, przygotował go Jutta B u r g g r a f (s. 24-56). Oto człowiek ukazuje się jako obraz Boga. Ważna jest jedność osoby ludzkiej, tak w sferze cielesnej jak i duchowej. Także intymność człowieka jest elementem antropologii. Jakby całość spina integralność osoby, która obejmuje m.in. miłość, przebaczenie i obietnicę.

Życie biologiczne człowieka to temat kolejnego rozdziału napisanego przez Natalia Lopez Maratilla (s. 57-104). Najpierw wybrzmiewa samo pojęcie życia, w którym ukazuje się różnica między istotą żywą a materią nieżywioną. W tym kontekście fundamentalne jest pytanie o pochodzenie i początek życia ludzkiego. Autor rozróżnia między życiem biologicznym i życiem biograficznym człowieka. W to wpisane jest to, co „dane” i „nauczone”: temperament, charakter i osobowość. Wreszcie przeanalizowano także dziedziczenie biologiczne a predyspozycje.

Kolejny rozdział koncentruje się wokół tematu: *Narodziny i śmierć we współczesnej medycynie (I)* (s. 106-140). Miguel Angel Monge podejmuje tutaj trzy fundamentalne tematy: sztuczne zapłodnienie, manipulacje genetyczne, poronienie i aborcję. W punkcie tym precyzuje pojęcie i terminologię, a następnie analizy metod aborcyjnych. Ciekawe jest podjęcie argumentów aborcyjnych i ich krytyka. Wskazano jeszcze na aspekty etyczno-duszpasterskie przerwania ciąży.

Ten sam autor przygotował następny rozdział o tytule: *Narodziny i śmierć we współczesnej medycynie (II)* (s. 141-181). Jest to jednak zupełnie nowa tematyka. Najpierw wskazano na stary temat eugeniki. Podano schematyczne uwagi o przeszczepach i dawstwie narządów. Przywołano dramat eutanazji i jeszcze bardziej współczesne eksperymenty związane z klonowaniem ludzi. Szerzej ukazano problem komórek macierzystych, łącznie z próbami hybrydyzacji.

Zdrowie, ból i choroba to tematyka materiałów przygotowanych również przez Miguela Angela Monge (s. 184-207). Zawsze niezwykła jest konfrontacja zdrowia i choroby. Do tego zazwyczaj dochodzi jeszcze ból i cierpienie. Ciekawe są uwagi na temat zmęczenia. Bardzo odpowiedzialne są uwagi o chorobie i starości, a to m.in. także choroba Parkinsona czy Alzheimerera.

Szósty rozdział koncentruje się na tematyce: *Śmierć – kres życia człowieka*, a opracowany został także przez M.A. Monge, ale we współpracy z Purificacion de Castro (s. 209-244). Najpierw ukazano aspekty medyczne wokół stwierdzenia śmierci. Prawdą jest, że o antropologii śmierci istnieją różne opinie. Ważne jest zajęcie się terminalnie chorym. Tutaj często jawi się pytanie o prawdę o chorobie. Oczywiście nie można w tym kontekście pominąć także opieki nad rodziną oraz opieki duchowej nad terminalnie chorymi. Tutaj także podjęto temat natury zwłok, zwłaszcza wobec kształtowania szacunku wobec ciała zmarłego, sekcji zwłok czy kremacji. Wskazano także na problemy duszpasterskie.

Zupełnie inną tematyką jest *Płciowość człowieka*, którą analizuje M.A. Monge we współpracy z Guillermo Lopez Garcia (s. 245-287). Zrozumiałe jest rozpoczęcie analizy od anatomii i fizjologii prokreacji. Wskazując na naturę płciowości, wskazano jednocześnie na jej celowość u człowieka. Ostatecznie jawi się ona jako dobro. Dlatego ważne jest wychowanie do godnego przeżywania

plciowości i uczuć. Dobrze, że wskazano na ową dynamikę od okresu dojrzewania do starości. Przybliżono tutaj także kwestie celibatu.

Ci sami autorzy podjęli temat: *Małżeństwo i płciowość* (s. 289-332). Uwagi rozpoczęto od obrazu narzeczeństwa. Dalej, wyjątkowo krótko, wskazano na czystość małżeństwa. Ten związek niesie w sobie szczególnie rodzaj intymności. Jako owoc małżeństwa wskazano ciążę, omówiono cięcie cesarskie oraz leki przed zająciem w ciążę u kobiet w starszym wieku. Szkoda, że tak krótko wskazano na odpowiedzialne rodzicielstwo. Natomiast dość obszernie zaprezentowano metody regulacji poczęć.

Javier S c h l a t t e r podejmuje temat: *Psychopatologia seksualności* (s. 333-362). Różnicowanie płciowe wskazuje także na możliwość istnienia w tej sferze pewnych zaburzeń. Pojawiają się tutaj np. dysfunkcje seksualne. Ważnym fenomenem są zaburzenia obiektywnej jakości stymulacji seksualnej (np. fetyszym, sadomasochizm czy pedofilia). W tym kontekście jest wyjątkowo wiele uwag duszpasterskich, które przygotował Miguel Angel Monge.

Rozdział opracowany przez Ricardo Z a p a t ę G a r c i a, Francisę L a h o r t i g a R a m o s, Miguela Angela M o n g e nosi tytuł: *Psychologia rozwojowa (I). Fazy rozwojowe* (s. 363-413). Tutaj cykl życiowy opracował R.Z. Garcia. Natomiast F. Lahortiga Ramos omówiła wiek laktacyjny – pierwszy rok życia, a także wczesne dzieciństwo, późne dzieciństwo oraz młodość. Natomiast dorosłość zaprezentował R. Zapata Garcia, a starość M. A. Monge. Dość obszernie psychologię różnic płciowych kobiety i mężczyzny ukazał R. Zapata Garcia.

Kolejny rozdział prezentowanego zbioru nosi tytuł: *Psychologia rozwojowa oraz psychologia różnic płciowych (II)*. Jest to kolejne studium Miguela Angela M o n g e (s. 415-442). Omawia aspekty duszpasterskie, stawia pytania o opiekę na dziećmi oraz opiekę duchową nad młodymi w wieku dorastania i młodości. Jawi się tutaj jednak także problem starości. Wskazanie na mężczyzn i kobiety w pracy duszpasterskiej rodzi pewne nadzieje ewangelizacyjne. Dobrze, że wskazano jeszcze na uczciwość w celibacie.

Zespół złożony z Salvadora C e r v e r a, Javiera S c h l a t t e r a, Pilar G u a l G a r c i a, Miguela Angela M o n g e przygotował rozdział o szerokim i ogólnym tytule: *Etyka psychiatryczna* (s. 443-486). Najpierw S. Cervera ukazał nurty współczesnej psychiatrii, a J. Schlatter ukazał najczęściej występujące zespoły i jednostki nozologiczne. W tych ramach P. Gual Garcia ukazała zaburzenia odżywiania. Wsparcie duchowe dla dotkniętych zaburzeniami psychicznymi przybliżył M.A. Monge.

Redaktor całego studium, Miguel Angel M o n g e, ukazał w kolejnym rozdziale *Duszpasterstwo terapeutyczne* (s. 487-517). Fundamentem jest integralna wizja człowieka chorego. Oczywiście jest dzisiaj wiele możliwości terapeutycz-

nych, które jednak winny być poddane stosownej ocenie moralnej. Autor wskazał krótko także na psychoterapię podtrzymującą dostępną personelowi świecciemu i księżom. Ważne jest rozeznanie chorego hospitalizowanego w oddziale intensywnej opieki medycznej (OIOM) czy w oddziale intensywnej terapii kardiologicznej (OITK) i w stacji dializ. Tutaj stykamy się z całą gamą pacjentów z chorobą nowotworową, osobami przewlekle chorymi czy chorymi uzależnionymi od leków. Specjalną grupę stanowią osoby uzależnione od narkotyków, alkoholu czy tytoniu. Wszyscy oni winni być objęci opieką duszpasterską, stwierdza autor.

Kolejny rozdział przygotowany również przez Miguela Angela M o n g e został zatytułowany: *Duszpasterstwo sakramentalne* (s. 519-539). Ukazano najpierw ogólną świadomość opieki duszpasterskiej nad chorymi. To przede wszystkim pytanie o chrzest w szpitalu czy bierzmowanie. Ważna jest obecność w tym miejscu eucharystii i Komunii św. Wiodące jest jednak namaszczenie chorych. Ze szczegółowych kwestii wskazano m.in. na udzielanie sakramentu pacjentom na OIOM-ie oraz chorym w fazie terminalnej i w stanie agonii.

Ważnym uzupełnieniem jest indeks rzeczowy (s. 541-549). Pozwala on stosunkowo łatwo odszukać w całości studium szczegółowe interesujące zagadnienia. Warto już tutaj zauważyć, że odczuwa się brak zbiorczego zestawienia bibliografii dla całego studium.

Swoistą i to inaczej zorganizowaną prezentacją omawianego dzieła są także słowa abp. H. H o s e r a: „W czternastu rozdziałach omówione są podstawowe zagadnienia bioetyki w szerokim spectrum zagadnień, w oparciu o bogate piśmiennictwo przedmiotu. Uwagę jednak zwracają wyczerpujące rozdziały dotyczące antropologii filozoficznej, teologicznej i biologicznej, ukazujące podstawę wszystkich bioetycznych rozstrzygnięć. To właśnie odkrycie człowieka, ukazanie, kim on jest w jego osobowej jedności, integralności i wynikającej z nich godności, stanowi budowanie kryteriów ocen postępu biotechnologii. Całościowa antropologia uzasadnia jednocześnie bezwarunkową wartość biologicznego istnienia człowieka jako substratu jego działania, wzrostu i rozwoju. Zarówno życie, jak i ciało są nam dane: otrzymane jako dar i zadanie” (s. 21).

Warto zauważyć, że każdy z rozdziałów zamyka bibliografia. To pewna propozycja dla ewentualnej osobistej, pogłębiającej lektury proponowanych tematów. Dobrze, że tłumacz i redakcja polskiego przekładu wskazały na polskojęzyczne edycje dokumentów czy literatury przedmiotu. Natomiast stosunkowo nieliczne są pewne dopowiedzenia czy wyjaśnienia zamieszczone w przypisach.

Interesującą ofertą są tablice i zestawienia (s. 94, 232, 494, 507), ryciny oraz szkice (s. 148, 252, 253, 319). Ten materiał poglądowy jest ważną pomocą w toku proponowanej narracji naukowo-badawczej. Czyni on proponowane

treści jeszcze bardziej zrozumiałymi i przystępnymi. Niekiedy przypisy są ciekawymi dopowiedzeniami, także przez zawarte w nich cytaty (s. 314-315, 319).

Z prezentowanej książki, jak to zresztą sugeruje podtytuł, tchnie autentyczna interdyscyplinarność. To nie jest tylko hasło wywoławcze, ale praktyczna prawda, którą weryfikuje uważna lektura. „*Etyka w medycynie* odznacza się szerokim potraktowaniem bioetyki psychiatrycznej i tożsamości seksualnej człowieka. Znajdują się one w centrum kulturowych mutacji i przyczyniają się do nasilenia ogólnego zagubienia współczesnych, wąpiących co do swego pochodzenia i przeznaczenia jako ludzi, mężczyzn i kobiet, rodziców i dzieci. Precyzyjnie ukazuje związek płciowości i płodności w zakresie bioetyki genetycznej i dalszych epigenetycznych etapów. Omawia niektóre, ale ważne problemy duszpasterskie. Przez swoją klarowność i jednoznaczność stanie się cennym instrumentem nowej ewangelizacji, przywracając blask obrazu Bożego w człowieku” (s. 21).

Szkoda, że książka nie ma wstępu i zakończenia. Są to przecież ważne elementy nie tylko formalne, ale także i treściowe. Kultura edycji tego wręcz wymaga. Brak zatem jakby wprowadzenia i choćby skromnych słów podsumowania.

Jak zauważa autor słowa wstępnego: „Polski czytelnik otrzymuje nowe opracowanie zatytułowane *Etyka w medycynie*, z podkreśleniem spojrzenia interdyscyplinarnego. Jest to dzieło zbiorowe autorów hiszpańskich. Dzięki redakcyjnej współpracy, zespół specjalistów z poszczególnych dziedzin, odznaczających się szczególną kompetencją w omawianych dziedzinach, oferuje teksty komplementarne i spójne” (s. 21). Generalnie autorzy ci wywodzą się Uniwersytetu Nawarry w Pamplonie. Tylko Pilar Gual Garcia pracuje na Międzynarodowym Uniwersytecie Katalonii. Reprezentują oni przede wszystkim psychopedagogikę, teologię, medycynę, psychiatrię, neurologię, ginekologię i psychologię.

Szkoda, że z bogactwa tematów trudno doszukać się treści na temat AIDS i HIV. Są to nadal ważne tematy, choć może współcześnie odczuwa się pewne ich uspienie, ale realizm zła jest ciągle aktualny i rodzi negatywne owoce. Brak także uwag na temat pornografii. Jest to ciągle dramatyczne wezwanie wobec godności człowieka. To pytanie m.in. o uczestników, wytwórców, dystrybutorów oraz konsumentów. Także można pytać o brak uwag na temat *gender*. Ten nurt współczesnej refleksji jest z natury błędny antropologicznie, ale jednak ma zwolenników oraz ideologicznych propagatorów, wspieranych szerokimi środkami materialnymi. Wiele szczegółowych kwestii znajdzie zapewne czytelników. Nie jest to oczekiwanie mało realne. Prezentowana praca ma bowiem wiele walorów, które czynią z niej atrakcyjne studium.

bp Andrzej F. Dziuba, Łowicz